

(még az általa „vallástalanok”-nak nevezett emberek) iránti tolerancia készségét is. Ezért felkapjuk a fejünket, amikor pl. elbeszélve a Louis Pasteurrel a tudomány és a vallás összeférhetetlenségéről vitázó fiatalember esetét, annak vitaszenvédélye, indulata kapcsán „lélekből kitört bűnös szabadság”-ról beszél (*Az olvasóval a kézben*). Ugyanis nem lehet eleve bűnös az, ami nem felel meg az általunk közvetített értéktartalmaknak. Ugyancsak a nyitottság, a modern élettartalmakhoz való alkalmazkodás hiányát fedezzük fel az *Életközelen* című fejezet hétköznapi élet jelenségeire reagáló írásában.

Szungyi László *Barátság és boldogság* című könyve bevezető írásának ígérete (a „hatékony mód és eszközök” feltárása) ellenére – úgy vélem, még a szerzővel azonos meggyőződésbeli hullámhosszon levő befogadó számára – sem ad (főleg szembetűnő hiányosságai miatt) hiteles választ arra vonatkozóan, melyek a *barátság és a boldogság* szimbiózisa áthatotta élet feltételei, lehetőségei. A könyv egészének áttekintése engem inkább arról győz meg, hogy ezt az ígéretes főcímet inkább a jóhangzás indukálta, mintsem az írások egészét átható kulcsfogalmak kiemelésének szándéka. A vele kapcsolatos számos észrevétel, kifogás, valamint nyilvánvaló és lényeges hiányosságai ellenére sem tartom szükségtelen kiadványnak ezt a könyvet. Ugyanakkor mind szerzője, mind recenzense és szerkesztője figyelmét felhívnom a válogatás szelektív elvére, a mérlegelés fontosságára e tevékenységben, hogy az igényes, esztétikailag értékes irodalmi szöveg hitelét ne rontsa el a vele egy kötetbe, fejezetbe szerkesztett értéktelen, kifogásolnivaló. Az is fontos tanulsága Sungyi László kötetben reprezentált irodalmi tevékenységének, hogy valamely specifikus hivatás – pl. a papi szolgálat – önmagában még nem képez irodalmi érték-többletet.

BENCE Erika

CSÁTH GÉZA OLASZ SZEMMEL

Géza Csáth: *Oppio e altre storie*. Roma, 1998

„Érzem, hogy ismeretlen félelem kerít mindjobban a hatalmába, és hogy nincs ellene védekezés sehol sem.”

(Csáth Géza: A béka)

Terror, kegyetlenség, harag és fájdalom, ezek az érzelmek Csáth Géza elbeszéléseinek alapelemei. A valóság határát súroló gyilkosságok, onirikus látomások, amelyeket egyszerű és végtelenül precíz stílussal beszél el, ahol a cselekmények az eseményeknek logikus és organikus láncolatával követik egymást. Az olvasó, akit nyugtalanság és aggódó érzés önthet el; egy groteszk és szürreális utazáson találja magát az ész legsötétebb és legtitokzatosabb mélységében, amely megrázkódtatások, lidérces álmok és félelmek tanyája. Ez egy olyan univerzum, amelyet gyerekek, állatok, mesebeli személyek és hullák népesítenek be.

A gyerekek az abszolút főszereplői ezeknek az elbeszéléseknek: gyerekek, akik kínozzák és élve felboncolják a kutyákat és macskákat, akik megfojtják testvérkéiket, megkéselik édesanyjukat, és felakasztják játszótársaikat. Ezeknek a történeteknek nincs morális

tanulságuk, amint a moralitás nem létezik a gyermekek elméletében sem. Csáth így akarja aláhúzni a polgári osztállyal – amelyből ő maga is származik – szemben érzett ellenszenvét, azzal az osztrák–magyar középpolgári osztállyal, amely tekintélytisztelő, jóra való emberekből áll, és amely a felnőttek világát személyesíti meg.

Majdnem minden elbeszélésben erősen jellegzetes önéletrajzi elemeket találunk, főleg olyanokat, amelyek az író gyermekkorára vonatkoznak: a mesék iránti szenvedélyes szeretetének hatása feltűnik elbeszéléseinek struktúrájában (egyike az első könyveknek, amelyet ajándékba kapott, Andersen meséinek gyűjteményét tartalmazta), (*Szombat este* akkor is, ha rövid, már egy valódi mese). Több esetben kifejezetten hivatkozik saját életére, mint például a *Vörös Eszti* című elbeszélésben: „Apák kártyáztak, és nagyapák is átjöttek. Aranykrajcárokka volt tele Terke hűgumnak a marka, és öcsém, Gudi, hat narancsot evett meg, és három házat építet az új játékkövekből, míg én a szobámban a nagy kanapén olvastam Andersen bácsi könyvét. (. . .)

Itt kezdődött az ismeretségem Andersen bácsival. Azután minden este a fejem alatt volt a könyv, és nem aludtam el nélküle.”

Vagy az *Anyagyilkosság* meséje, amelyben a két főszereplő gyermek hazavisz egy baglyot. „A feje olyan szép nagy, mint két nagy szem. Az agyában csodálatos régi mesék vannak elrejtve. Száz évnél is tovább él . . .”

Három szín gyötőően visszatér a novellákban: a vörös, a fehér és a fekete. A vörös szín elvitathatatlanul a vér, amely áttetszik egy sötét házban tiszta ágyon fekvő beteg arcán, vagy éppen a halottak sápadt fehérségén. Fekete a halál, a nők selyemruhája, a bársony, amely befedi a szoba falait, a csend.

Különösen érdekes *A sebész* című elbeszélés, amelyben egy orvoshoz (maga a szerző is orvos volt) méltó tisztánlátással és pontossággal, mélyrehatóan és kimerítően elemzi az idő problémáját, Csáth Géza rövid és zűrzavaros életének alapvető kérdését. „Az ember, ugyebár, amikor kilépett az óvilági majmok sorából, otthagya a természetet. Az agyveleje erős fejlődésnek indult. Ismeretlen módon, olyan diszpozíciókat szerzett, melyekkel az énnel és világnak a szemléletét egész új, mondjuk, magasabb dimenziókból végezhetné, mint azelőtt. Talán ez az új nézőpont rontotta meg az embernek a pszichikai boldogságát. Talán így került be az idő képzete az ember agyvelejébe. Talán ez a szempont, ez a relatív tökéletlen és abszolúte magasabb, mindenesetre azonban ideiglenes – szemléleti pont az, amelyből mi azt a természeti ítéletet merítjük, hogy az idő múlik. (. . .) Tehát odáig jutottunk, hogy az idő ránehezedett az emberiségre. S itt tört reánk a halál, az öregség degenerációja, a baj, a fájdalom.

Súlyos dolog ez. Az időnek a mérge beleette magát a filozófiánkba, a művészetünkbe, a napi beszédbe. Az embernek, amint kinőtt a gyermekkorából, társává válik az idő gondolata, s el nem hagyja a halál percéig. Schopenhauer megírja a *Welt als Wille und Vorstellung*-ot, Shakespeare a lenni vagy nem lenni. Az időnek köszönjük az V. szimfóniát is, s Beethoven sorsszimfóniáját – amelynek haláltáncszerű témájában a másodpercek kérielhetetlen egymás után való lepergését halljuk. (. . .)

Azt mondtam, hogy ez az időképzet csak a gyermekkor után válik gondolkodásunk átkos szemüvegévé. Valóban így van. A kisgyereket egyáltalán nem bántja az idő múlása.”

Láthatjuk, hogy a mi Csáthunk sebészorvosával kivonatja az agyvelőnek azt a részét, amelyben az idő fogalma lakozik. „Egyszerűen kikanalazom az emberi bánat átkozott darázsfészékét.”

A problémát megoldja egy bizonyos szürreális szinten, ami csak a mesén – elbeszélésen – belül lehetséges, míg a valóságban a kábítószerkezeléshez kell fordulni (ő maga is morfinista volt), amelyek lehetővé teszik évezredek eltelését pár óra alatt. „Hunyjátok le a szemeiteket. És az apró ópiumpipa elvezet oda, ahol azért élünk, hogy éljünk, és semmi másért. Hiszen ez az egyetlen célja a létnek. Hiszen a szűkmarkú isten is csak azért ajándékozott minden nyomorult férregnek egy-egy pillanatot ebből az életből, hogy éljen, folytassa az életét, hogy új életet okozzon. Az új férregnek pedig ismét kijut egy pillanat.

A lét esszenciája olyan drága portéka, amelyből egész nemzedékek, évszázadok alatt kapnak – egy órát.

Aki ebbe belenyugszik, az belenyugodott abba, hogy meghaljon, mielőtt megszületett. Aki azonban valójában emberré tudott lenni, és számot vetett magával – mint méltóságához illik –, az raboljon magának mindennap tizennégy órát. Ez a tizennégy óra egyenlő négyszáz generációnak nyolcezer éves életével. De számítsunk csak ötezret. Egy nap alatt tehát ötezer esztendő élek. Egy esztendő alatt ez körülbelül kétfélmillió évet jelent. Föltéve, hogy az ópiumszívást mint kifejelett erős férfi kezded, és nagy gondot fordítasz testi épséged fönntartására – amelyet legjobb ügyes orvosra bízni –, tíz esztendeig elélhetsz. És akkor húszmillió éves korodban nyugodtan hajthatod fejedet az örök megsemmisülés jegy párnájára.

Aki ezen az áron nem mer és nem akar az öröklétebből húszmillió évet – az éljen száz esztendeig, és sokasodjék meg az ő utódaiban.”

*Vanessa MARTORE
HORVÁTH Erzsébet Boros Ákosné fordítása*

Megjelent az I Nipoti di Rameau 1998/1. számában

A KAFKAI MINŐSÉG

Franz Kafka: *A nyolc oktávfüzet*. Fordította: Tandori Dezső. Cartaphilus Kiadó, Budapest, 2000

„Don Quijote balsorsa nem a képzelete, hanem Sancho Pánza.”

(A harmadik oktávfüzet, 24.)

Lehet, hogy Kafka-ént túlságosan foglalkoztatta az odú, a „földi-mód” szemlélet? A kezdet és a vég ugyanis egyáltalán nem bizonyos. A Kafka-szövegek kaleidoszkópszerű játéka, az a „természetesség”-ben gyökerező játék, amelyet Camus hangsúlyozott, a karkai minőség tartozéka. Tandori Dezső (a fordító) utószavának záró mondata így szól: „Karkai minőség csak egyetlen van.” Mert létezik egy olyan minőségkomplexum, amely *kafkaiként* nevezhető meg, illetve amely elkülönböződik azoktól a minőségvari-